

43. Про міліцію : Закон України від 20 грудня 1990 року № 565-XII // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 4. – Ст. 20. – Ст. 3.

44. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 29. – Ст. 238. – Ст. 13.

45. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні 26 січня 1993 року № 2939-XII // Голос України від 02.03.1993.

46. Про Положення про порядок роботи з документами у Верховній Раді України : Розпорядження Голови Верховної Ради України № 448 від 25 травня 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/448/06-%D1%80%D0%B3?test=Up9Mf3o6frtCeyG2ZiYcZUaEH14Y2s80msh8Ie6>

47. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб // Голос України від 21.03.2012. – № 51.

48. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 20. – С. 99. – Ст. 22.

49. Скиба Я. Д. Порядок визначення службової інформації: проблеми теорії та практики // Митна справа. – № 2 (80). – 2012. – Ч. 2. – Кн. 2. – С. 334–340.

50. Федоренко О. О., Керсіцький С. О., Курбатов А. І. *Проблемні питання правового регулювання інформації з обмеженим доступом (державна таємниця та службова інформація) // Актуальні питання інноваційного розвитку : науково-практичне видання / Національна академія правових наук України Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України. – Випуск № 3 (2012). – Х. : Юрайт. – С. 167–180.*

51. Цивільний кодекс України : Закон від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

52. Юридична енциклопедія : в 6 т. ; редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 5. – П-С. – С. 733.

53. Юридичний словник-довідник : за ред. Ю. С. Шемшученка ; худож. оформ. В. М. Штогриня. – К. : Феміна, 1996. – 696 с.

ВІХЛЯЄВ М. Ю.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного
та трудового права
(Запорізький національний
університет)

УДК 342.922: 061.25 – 054.5

**СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ
«СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА»
ТА «СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНЬ»
У КОНТЕКСТІ РОЗГЛЯДУ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ
ЯК СУБ'ЄКТИВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА**

Автор досліджує сучасні точки зору вчених-адміністративістів щодо розуміння сутності поняття «суб'єкти адміністративного права», розглядає співвідношення понять «суб'єкти адміністративного права» та «суб'єкти адміністративних правовідносин», наводить власне визначення поняття «суб'єкти адміністративного права».

Ключові слова: суб'єкти, учасники, суб'єкти адміністративного права, суб'єкти адміністративних правовідносин, види.

Автор исследует современные точки зрения ученых-административистов относительно понимания сущности понятия «субъекты административного права», рассматривает соотношение понятий «субъекты административного права» и «субъекты административных правоотношений», предлагает собственное определение понятия «субъекты административного права».

Ключевые слова: субъекты, участники, субъекты административного права, субъекты административных правоотношений, виды.

In the article author investigates contemporary points of view of scientists of administrative law science understanding of the term «subjects of administrative law», considers correlation between «subjects of administrative law» and «subjects of administrative legal relationships», gives his own definition of the term «subjects of administrative law»

Key words: subjects, participants, subjects of administrative law, subjects of administrative legal relationships, types.

Вступ. Дослідження репрезентативності та специфічності громадських об'єднань як суб'єктів адміністративного права неможливо без чіткого усвідомлення сучасних точок зору вчених-адміністративістів України на розуміння сутності поняття «суб'єкт адміністративного права», а також щодо визначення системи та видів суб'єктів адміністративного права України.

Дане питання досліджували такі вчені-адміністративісти, як В. Б. Авер'янов, Г. В. Атаманчук, О. М. Бандурка, Д. М. Бахрах, В. М. Гаращук, В. М. Горшенев, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарук, І. С. Гриценко, Є. В. Додін, О. О. Дьомін, Ю. А. Дорохіна, А. І. Єлістратов, О. Ф. Євтихiev,

Б. М. Лазарев, Д. М. Лук'янець, О. Є. Луньов, С. В. Ківалов, В. Л. Кобалевський, Л. В. Коваль, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, М. В. Костів, Т. О. Мацелик, А. В. Пасічник, Н. Г. Саліщева, В. Ф. Сіренко, І. Й. Слубський, Ю. М. Старілов, М. С. Студенікіна, Ю. О. Тихомиров, О. В. Шоріна, О. М. Якуба, Ц. А. Ямпольська та інші, проте детальна увага співвідношенню понять «суб'єкти адміністративного права» та «суб'єкти адміністративних правовідносин» саме у контексті розгляду громадських об'єднань як суб'єктів адміністративного права не приділялася.

Постановка завдання. Мета статті – необхідність дослідження сучасних поглядів вчених-адміністративістів щодо розуміння сутності поняття «суб'єкти адміністративного права», розгляд співвідношення понять «суб'єкти адміністративного права» та «суб'єкти адміністративних правовідносин», а також визначення поняття «суб'єкти адміністративного права».

Результати дослідження. Тлумачний словник С. І. Ожегова та Н. Ю. Шведової визначає поняття «суб'єкт» так: «1) людину як носія певних властивостей; 2) фізичну або юридичну особу як носія юридичних прав та властивостей» [1, с. 777], у свою чергу, Словник російської мови за загальною редакцією А. П. Євгенєвої тлумачить поняття «суб'єкт» як «особу чи організацію, які володіють певними правами та обов'язками» [2, с. 299]. У тлумачному словнику української мови слово «суб'єкт» пояснюється у семи різних значеннях, при цьому слід акцентувати увагу на книжному значенні, відповідно до якого суб'єкт – особа, група осіб, організація, яким належить активна роль у певному процесі, акті, а також юридичному – особа або організація як носій певних прав і обов'язків [3, с. 178]. Великий енциклопедичний юридичний словник за редакцією Ю. С. Шемшученка містить таке визначення поняття «суб'єкт права»: «учасник правовідносин як носій юридичних прав і обов'язків, яким може бути фізична або юридична особа, яка наділена правосуб'єктністю, тобто можливістю і здатністю бути суб'єктом правовідносин з усіма правовими наслідками» [4, с. 860]. Представник науки теорії права О. Ф. Скакун під суб'єктами права розуміє осіб, що мають правосуб'єктність [5, с. 317], тобто фактично прирівнюючи, як і в довідковій літературі,

поняття «суб'єкт» до поняття «особа». З приводу розуміння поняття «особа» треба назвати дві точки зору представників науки теорії права. Так, Г.Ф. Пухта зазначав, що поняття особи засновано на абстракції, вказував на охоплення цим поняттям якостей людини як суб'єкта волі. О.Гірке наголошував, що особа як правове поняття з'являється за допомогою здійснюваної правосвідомістю абстракції шляхом виділення однієї частки дійсного. При цьому ця юридична абстракція виражає можливість (спроможність) участі правового суб'єкта у правовідносинах [6, с. 75]. У радянський період представники науки адміністративного права у визначенні поняття «суб'єкти права» також використовували поняття «особи». Г. І. Петров під суб'єктами права розумів осіб та організації, що наділені державою правами та обов'язками [7, с. 42]. У свою чергу, під суб'єктами адміністративного права – особи та організації, наділені державою правами й обов'язками у сфері радянського державного і громадського управління [7, с. 43]. Слід звернути увагу, що він розподіляв суб'єктів адміністративного права на дві групи: особи та організації. До перших він зараховував громадян СРСР, осіб без громадянства та іноземців, до других – органи державного управління, структурні підрозділи їх апарату, державні підприємства та установи, підрозділи їх апарату, а також органи громадських організацій, їх структурні підрозділи, громадські підприємства та установи, підрозділи їх апарату [7, с. 43].

Якщо радянські вчені під суб'єктами адміністративного права розуміли, в першу чергу, осіб та організації, використовуючи як критерій зарахування їх саме до суб'єктів адміністративного права наявність у них прав та обов'язків у сфері державного та громадського управління, то в працях українських учених-адміністративістів можна знайти інший підхід. Скажімо, В. Б. Авер'янов під суб'єктами адміністративного права розумів учасників суспільних відносин, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні (суб'єктивні) обов'язки, встановлені адміністративно-правовими нормами [8, с. 189], тобто під суб'єктами він розумів учасників суспільних відносин, не використовуючи поняття «особи» та «організації», критерієм виокремлення серед суб'єктів права саме суб'єктів адміністративного права він вважав не сферу суспільних відносин, в якій вони мають можливість реалізовувати права та виконувати обов'язки, а норми адміністративного права, якими ці права та обов'язки передбачені. І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, Н. І. Золотарьова у своїх наукових працях підтримували точку зору В. Б. Авер'янова, розуміючи під суб'єктами адміністративного права учасників правовідносин, які мають суб'єктивні права та обов'язки, визначені нормами адміністративного права [9, с. 12]. У свою чергу, В. К. Колпаков визначав суб'єктів адміністративного права як носіїв прав і обов'язків у сфері державного управління, що передбачені адміністративно-правовими нормами, здатних надати права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати [10, с. 46]. Він прирівнював суб'єкта права до носія прав та обов'язків, використовуючи відразу два критерії для зарахування суб'єкта права до суб'єктів адміністративного права. Він наголошував на необхідності існування соціальних передумов для того, щоб «претендент» на статус суб'єкта адміністративного права мав можливість отримати суб'єктивні права і обов'язки. До таких передумов В. К. Колпаков, будучи ще прихильником радянського підходу до розуміння предмета адміністративного права, зараховував: 1) зовнішню відокремленість, яка характеризується наявністю системотвірних ознак; 2) персоніфікацію в суспільних відносинах управлінського типу, тобто виступ у вигляді єдиної особи – персони; 3) здатність виражати й здійснювати або персоніфіковану волю у відносинах з державою, або державну волю у процесі адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. С. В. Ківалов висловлював погляди з цього приводу, які повністю збігались із позицією В. К. Колпакова [11, с. 69]. У своїх сучасних наукових працях В. К. Колпаков висловлює вже іншу точку зору, підтримуючи підхід В. Б. Авер'янова, зазначаючи, що суб'єкти адміністративного права – це учасники суспільних відносин, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні (суб'єктивні) обов'язки, встановлені адміністративно-правовими нормами. Т. О. Коломоєць, коли підтримувала класичний управлінський підхід до розуміння предмета адміністративного права, у своїх працях зазначала, що суб'єкти адміністративного права – це фізичні та юридичні особи, що є носіями

прав та обов'язків у сфері державного управління, передбачених адміністративно-правовими нормами, та мають здатність надати права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати [12, с. 24]. Т. О. Мацелик, активно досліджуючи питання суб'єктів сучасного адміністративного права України, вважає, що суб'єкт адміністративного права – це самостійна, незалежна в межах закону, правова особа (індивід, організація), якій властиві власні інтереси, цілі, воля (проявляється в адміністративній правосуб'єктності) та яка має здатність вступати в адміністративно-правові відносини [13, с. 160]. Якщо під суб'єктом адміністративного права Т. О. Мацелик розуміє правову особу, то С. Г. Стеценко під час формування визначення суб'єкта адміністративного права не використовує прикметник «правова», зазначаючи, що суб'єкт адміністративного права – це особа, яка має певні права та обов'язки, сформульовані в нормах адміністративного права, й може вступати в адміністративно-правові відносини [14, с. 73].

Ураховуючи факт формування російської науки адміністративного права, так само як і української, на основі теоретичних напрацювань представників радянського адміністративного права доцільно розглянути сучасні позиції російських учених-адміністративістів на розуміння поняття «суб'єкт адміністративного права». Так, Ю. О. Тихомиров зазначає, що під час визначення суб'єктів певної галузі права слід виокремлювати уповноважених фізичних та юридичних осіб, що володіють статусом на вчинення певних дій у сфері правового регулювання цієї галузі права [15, с. 141]. Відповідно до його думки, суб'єктами адміністративного права необхідно вважати фізичних та юридичних осіб, які можуть учиняти дії у сфері суспільних відносин, що становлять предмет адміністративного права на підставі наявності відповідного статусу. В. Я. Насонов, В. А. Конишин, К. С. Петров, у свою чергу, використовують радянський підхід у визначенні суб'єктів адміністративного права, зазначаючи, що під ними слід розуміти сукупність фізичних осіб (громадян РФ, іноземних громадян та осіб без громадянства) і організацій (державних і недержавних), які наділені правами та обов'язками у сфері державного управління, можуть їх реалізувати у встановлених формах і встановленими способами, здатні нести юридичну відповідальність за порушення правил поведінки в даній сфері [16, с. 16]. Визначення поняття «суб'єкт адміністративного права», яке пропонує С. А. Новіков досить оригінальне, оскільки він визначає суб'єкта адміністративного права як власника прав і обов'язків, якими його наділено з метою реалізації повноважень, покладених на нього адміністративним правом [17, с. 26]. Із запропонованим визначенням важко погодитися, оскільки не всі суб'єкти адміністративного права та не у всіх випадках вступають в адміністративно-правовідносини з метою реалізації саме повноважень. Ю. М. Старілов, у свою чергу, зазначає про наявність численної кількості наукових праць, присвячених питанню суб'єктів адміністративного права, при цьому говорить про наявність усталеного традиційного підходу до визначення вказаного поняття. Він зазначає, що традиційно суб'єктом адміністративного права вважається фізична або юридична особа (організація), які відповідно до встановлених адміністративним законодавством норм беруть участь у здійсненні публічного управління, реалізації функцій виконавчої влади. Суб'єкт адміністративного права – це одна зі сторін публічної управлінської діяльності, учасник управлінських відносин, наділений законодавством правами, обов'язками, повноваженнями, компетенцією, відповідальністю, здатністю вступати в адміністративно-правові відносини. Таким чином, реалізація прав, установлених за суб'єктом адміністративного права, та виконання ним певних обов'язків відбуваються в рамках конкретних правовідносин [18, с. 318]. Необхідно акцентувати увагу, що його думка досить схожа з думкою В. К. Колпакова щодо того, що суб'єкт адміністративного права повинен бути однією зі сторін публічного адміністрування: або суб'єктом публічного адміністрування, або його об'єктом. Д. М. Бахрах вважає, що суб'єктами права слід визнавати учасників суспільних відносин, яких адміністративно-правові норми наділили правами та обов'язками, можливістю вступати в адміністративно-правові відносини.

Отже, підсумовуючи розглянуті визначення поняття «суб'єкти адміністративного права» можна зробити висновок, що радянські, сучасні українські та російські вчені-адміністративісти

дотримувались різних підходів у визначенні суб'єктів адміністративного права: 1) як осіб та організацій; 2) як учасників суспільних відносин; 3) як носії прав та обов'язків; 4) як фізичних та юридичних осіб; 5) як правових осіб; 6) як осіб; 7) як власників прав та обов'язків; 8) як фізичних осіб та організацій. При цьому також використовувалося декілька критеріїв зарахування суб'єктів права саме до суб'єктів галузі адміністративного права: 1) сфера діяльності (державне управління, публічне управління, реалізація функцій виконавчої влади, сфера регулювання галузі адміністративного права); 2) галузь або норми права, що закріплюють відповідні права та обов'язки (адміністративне право, адміністративно-правові норми); 3) наявність здатності вступати у відповідні правовідносини (адміністративно-правові відносини); 4) наявність здатності реалізовувати права, виконувати обов'язки, нести юридичну відповідальність (наявність адміністративної правосуб'єктності). Третім дискусійним критерієм для визначення суб'єктів адміністративного права треба вважати участь в адміністративних правовідносинах: 1) перша група вчених вважала, що суб'єкти адміністративного права є учасниками адміністративних правовідносин, розглядаючи подібну участь як їхню обов'язкову ознаку; 2) друга група вчених вказувала не на участь, а лише на здатність суб'єктів адміністративного права вступати в адміністративно-правові відносини.

Чинником дискусії щодо зазначеного третього критерію є актуальне питання науки адміністративного права щодо співвідношення понять «суб'єкти адміністративного права», «суб'єкти адміністративних правовідносин», «учасники адміністративно-правових відносин», яке безумовно потребує розгляду, що сприятиме кращому розумінню сутності поняття «суб'єкт адміністративного права».

В. Б. Авер'янов зазначав, що на відміну від суб'єкта адміністративних правовідносин суб'єкт адміністративного права має лише потенційну здатність вступати у правовідносини. Він вважав, що суб'єкт адміністративних правовідносин – це фактичний носій правових зв'язків, тобто він обов'язково в них бере реальну участь, а суб'єкт адміністративного права є, так би мовити, претендентом на цю участь [8, с. 95]. Він аргументував свою точку зору прикладом, коли громадянин України є суб'єктом адміністративного права, проте, перебуваючи за кордоном, він не вступає у адміністративні правовідносини, тому він не є їхнім суб'єктом [8, с. 95]. В. К. Колпаков підтримував подібну точку зору, аргументуючи, що суб'єкт адміністративного права має лише потенційну здатність вступати в адміністративні правовідносини, проте в конкретному випадку він може й не бути учасником правовідносин [10, с. 48]. Аналізуючи зазначене твердження, можна зробити висновок, що В. К. Колпаков вважав синонімічними поняття «учасник адміністративних правовідносин» та «суб'єкт адміністративних правовідносин». Свою точку зору В. К. Колпаков не змінив і продовжує підтримувати у власних сучасних наукових працях. С. В. Ківалов також ототожнював суб'єктів правовідносин та учасників правовідносин, зазначаючи, що суб'єкт правовідносин – це фактичний учасник правових зв'язків, він обов'язково бере в них участь [11, с. 69]. Т. О. Мацелик у своїх сучасних працях, присвячених проблематиці суб'єктів адміністративного права, підтримує вказаний підхід, наголошуючи, що однією з ознак суб'єктів адміністративного права є їхня здатність вступати у адміністративні правовідносини [13, с. 160].

Подібна точка зору щодо розмежування понять «суб'єкти адміністративного права» та «суб'єкти адміністративних правовідносин» характерна також для наукових праць представників російської адміністративно-правової науки. Так, наприклад, С. А. Новіков виділяє три умови набуття суб'єктом адміністративного права статусу суб'єкта адміністративних правовідносин: 1) адміністративно-правові норми, які передбачають права й обов'язки суб'єкта; 2) адміністративна правоздатність та дієздатність суб'єкта; 3) підстава виникнення, зміни та припинення правовідносин [17, с. 26]. В. Я. Насонов, В. А. Конишин, К. С. Петров також вважають наявність такої властивості в особи або організації, як можливості вступати в адміністративні правовідносини, підставою стверджувати, що дана

особа або організація є суб'єктом адміністративного права [16, с. 16]. Проте, якщо в Україні можна свідчити про певну усталеність та популярність підходу щодо розмежування понять «суб'єкти адміністративного права» та «суб'єкти адміністративних правовідносин», то в Російській Федерації зазначена точка зору не завжди підтримується всіма вченими-адміністративістами. Так, Д. М. Бахрах зазначає, що правовідносини – це основний канал реалізації правових норм, тому носій прав та обов'язків, як правило, стає суб'єктом правовідносин, і, в загальному, коло тих та інших збігається [19, с. 72].

Переходячи до розгляду співвідношення понять «суб'єкти адміністративного права» та «учасники адміністративних правовідносин», зазначимо, що Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає поняття «учасник» як: 1) того, хто бере чи брав участь у чому-небудь; 2) того, хто входить до складу якої-небудь організації, об'єднання [20, с. 1310]. Ураховуючи зазначене тлумачення, можна зробити висновок, що особа набуває статусу учасника з моменту вступу в певні відносини, до настання такого моменту цю особу неможливо вважати учасником відповідних правовідносин. З цього приводу треба звернути увагу на праці О.В. Кузьменко, присвяченні дослідженню актуальних проблем адміністративного процесу України, в яких вона підтримувала широке розуміння адміністративного процесу, включаючи до його складу і процедурну діяльність публічної адміністрації. Вона зазначає, що суб'єкт адміністративного процесу визначається носієм прав і обов'язків з реалізації процесуальної діяльності у сфері публічного управління, здатним надати права щодо процесуальної діяльності реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати, а учасником – реально існуючий індивід адміністративного процесу [21, с. 176]. О. І. Миколенко, будучи також представником підходу щодо широкого розуміння сутності адміністративного процесу, дотримувався подібного погляду, зазначаючи, що під час розгляду адміністративного процесу як певної сукупності правовідносин, слід усвідомлювати, що суб'єкт права у розумінні його як особи, що володіє правосуб'єктністю, може й не бути у певний момент учасником правовідносин, у тому числі й адміністративного процесу, проте у будь-якому разі учасником правовідносин може бути лише суб'єкт права [22, с. 146–147].

Завершуючи розгляд питання щодо співвідношення понять «суб'єкти адміністративного права», «суб'єкти адміністративних правовідносин» «учасники адміністративних правовідносин», перед тим, як зробити підсумовуючий висновок, доцільно зазначити ґрунтовну точку зору російського теоретика права С. І. Архипова, який вважає, що первинним системотвірним елементом системи права й більш широко – всієї правової системи) є не норма права, а правовий суб'єкт. На його думку, система права – це система суб'єктів та їх взаємозв'язків (суб'єктно-комунікативна), в ній співіснують правові особи, які взаємодіють між собою; норми права в ній виконують лише службову роль, вони виступають елементом правової комунікації, забезпечуючи взаємозв'язок між суб'єктами права. Він акцентує увагу, що ні норма, ні правовідносини, ні акт застосування реалізації права та інші подібні елементи не можуть виступати в якості внутрішньої керівної ланки системи права, оскільки такою ланкою може бути тільки суб'єкт права [23, с. 32].

Підтримуючи точку зору С. І. Архипова, зазначимо, що доцільно повністю погодитися з поглядом Д. М. Бахраха про те, що суб'єкти адміністративного права та суб'єкти адміністративних правовідносин збігаються. зазначені два поняття доцільно розглядати як синоніми, оскільки суб'єкта адміністративного права не можливо належним чином розглядати без адміністративних правовідносин, які він своїми діями чи бездіяльністю породжує. Якщо розглядати історію становлення права, слід акцентувати увагу на тому, що первинними були різноманітні суб'єкти, які вступали у відносини, які протягом тривалого часу взагалі не були врегульовані нормами права. Право виникло пізніше для врегулювання зазначених відносин, так само як і абстрактне поняття «суб'єкт права». Використовуючи класичне визначення права як сукупності правових норм, можна запропонувати таке словосполучення «суб'єкт сукупності правових норм», яке звичайно нелогічне, що підтверджує абстрактність поняття «суб'єкт права» та його синонімічність із поняттям «суб'єкт правовідносин», яке є первинним.

Ураховуючи запропоновану тезу, слід зазначити, що суб'єктами адміністративного права є суб'єкти адміністративних правовідносин, що формують предмет адміністративного права.

Щодо співвідношення понять суб'єкти адміністративного права (суб'єкти адміністративних правовідносин) та учасники адміністративних правовідносин доцільно підтримати зазначені погляди з цього приводу О.В. Кузьменко та О.І. Миколенка. Факт вступу суб'єкта адміністративного права в адміністративні правовідносини є підставою набуття ним статусу учасника цих відносин, а не статусу суб'єкта адміністративних правовідносин, як вважають В.К. Колпаков, В.Б. Авер'янов, Т.О. Мацелик та більшість учених-адміністративістів України.

Запропоноване розуміння синонімічності понять «суб'єкти адміністративного права» та «суб'єкти адміністративних правовідносин», а також співвідношення їхнього значення із значенням поняття «учасники адміністративних правовідносин» є логічним розв'язанням термінологічної плутанини в сучасній науці адміністративного права України.

Висновки. Отже, на підставі аналізу зазначених поглядів учених-адміністративістів щодо визначення поняття «суб'єкти адміністративного права» таких висновків.

1. Під час визначення суб'єктів адміністративного права слід дотримуватись підходу щодо розуміння їх, у першу чергу, саме як осіб, під якими треба розуміти правове поняття, що з'являється за допомогою здійсненої правосвідомістю абстракції шляхом виділення однієї частки дійсного й виражає можливість (спроможність) участі правового суб'єкта у правовідносинах.

2. Виокремлюючи види суб'єктів адміністративного права, необхідно обов'язково враховувати сучасне розуміння предмета адміністративного права, а саме перелік різноманітних відносин, що його формують.

3. До осіб, розуміючи їх як абстрактне правове поняття, які є суб'єктами адміністративного права, слід включати: 1) фізичних осіб; 2) колективних осіб (юридичні особи, колективні утворення без статусу юридичної особи); 3) структурні підрозділи колективних осіб.

4. Під час визначення суб'єктів адміністративного права необхідно враховувати, що їхнє коло збігається з колом суб'єктів адміністративних правовідносин. Суб'єкти адміністративного права отримують статус учасників адміністративних правовідносин з моменту вступу в них.

5. Для визначення суб'єктів адміністративного права критерієм зарахування суб'єктів права до суб'єктів адміністративного права є предмет адміністративного права (сфера правовідносин, у яких вони можуть брати участь). Саме цей критерій слід вважати базовим порівняно з іншим критерієм, який часто використовують учені-адміністративісти у своїх наукових працях, а саме – закріплення прав та обов'язків суб'єктів адміністративного права нормами адміністративного права.

Ураховуючи ці висновки, можна запропонувати таке визначення поняття «суб'єкти адміністративного права»: під суб'єктами адміністративного права треба розуміти осіб (фізичних осіб, колективних осіб, структурні підрозділи колективних осіб), які є суб'єктами адміністративних правовідносин, що становлять предмет адміністративного права.

Список використаних джерел:

1. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка: [80 000 слов и фразеологических выражений] / С.И. Ожегов, Н. Ю. Шведова; Российская академия наук. Институт русского языка имени В. В. Виноградова. – [4-е изд., дополненное]. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.
2. Словарь русского языка: в 4-х т. /АН СССР, Ин-т рус. яз.; [под ред. А.П. Евгеньевой]. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: Русский язык. – Т. 4. – 1984. – 794 с.
3. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/sub.jekt>.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник; [за ред. Ю. С. Шемшученка]. – К.: Юридична думка, 2007. – 992 с.

5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права / Ольга Федорівна Скакун. – Х.: Консул, 2001. – 655 с.
6. Архипов С.И. Субъект права: теоретическое исследование / Архипов С.И. – СПб: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – 469 с.
7. Петров Г.И. Советские административно-правовые отношения / Георгий Иванович Петров. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1972. – 156 с.
8. Адміністративне право України. Академічний курс: [підручник]: у 2 т.; [ред. Колегія : В.Б. Авер'янов (голова) та ін.]. – К.: Юрид. думка, 2005. – Т. 1 : Загальна частина. – 2005. – 624 с.
9. Голосніченко І.П. Адміністративне право України: [навч. посібник] / [І.П. Голосніченко, М.Ф. Стахурський, Н.І. Золотарьова]; за ред. І. П. Голосніченка. – К.: ГАН, 2005. – 232 с.
10. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен / Валерій Костянтинівич Колпаков / Національна академія внутрішніх справ України. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
11. Ківалов С.В. Адміністративне право України: навч.-метод. посібник. – 3-є вид., перероб. і доп. / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – Одеса: Юридична література, 2006. – 488 с.
12. Адміністративне судочинство: підручник; [за заг. ред. Т. О. Коломоєць]. – [вид. 2-ге, перероб. і доповн.]. – К.: Істина, 2011. – 304 с.
13. Мацелик Т.О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та види: наук. стаття / Т.О. Мацелик. – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvndpsu/2009_3/2009_3_Macelik_T_O.pdf.
14. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: [навчальний посібник] / Семен Григорович Стеценко. – К.: Атіка, 2007. – 624 с.
15. Тихомиров Ю.А. Курс административного права и процесса / Юрий Александрович Тихомиров. – М.: Оринформцентр, 1998. – 798 с.
16. Административное право Российской Федерации / В.Я. Насонов, В.А. Коньшин, К.С. Петров, В. М. Редкоус. – М.: Академия, 2003. – 208 с.
17. Новиков С. А. Административное право : конспект лекций / Новиков С. А. – М.: Приор-издат, 2003. – 128 с.
18. Стариков Ю. Н. Административное право : в 2 ч / Стариков Ю. Н. – Ч. 1 : История. Наука. Предмет. Нормы. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 1998. – 392 с.
19. Административное право и административный процесс: актуальные проблемы ; отв. ред. Л. Л. Попов и М. С. Студеникина. – М.: Юристь, 2004. – 302 с.
20. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голова ред. В.Т.Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
21. Кузьменко О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу / Оксана Володимирівна Кузьменко. – К.: Атака, 2005. – 352 с.
22. Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность: [учеб. пособие] / Александр Иванович Миколенко. – Х.: Одиссей, 2006. – 351 с.
23. Архипов С.И. Субъект права : теоретическое исследование / С.И. Архипов. – СПб: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – 469 с.

